באדום, בשחור

בין ניו יורק למארפה שבטקסס עובר מסלול דמיוני, שלאורכו נודדים ומתגלגלים אנשים, צבעים, רעיונות ומורשות. רותם רוזנטל כותבת על עבודתו של ג'וש ט. פרנקו, "בטלילי, בטלאפאלי: שלושה טקסנים באדום ובשחור".

עבודה אחת מאת רותם רוזנטל ינואר 3, 2017

San_Antonio_photo_Maya_Cueva.jpg

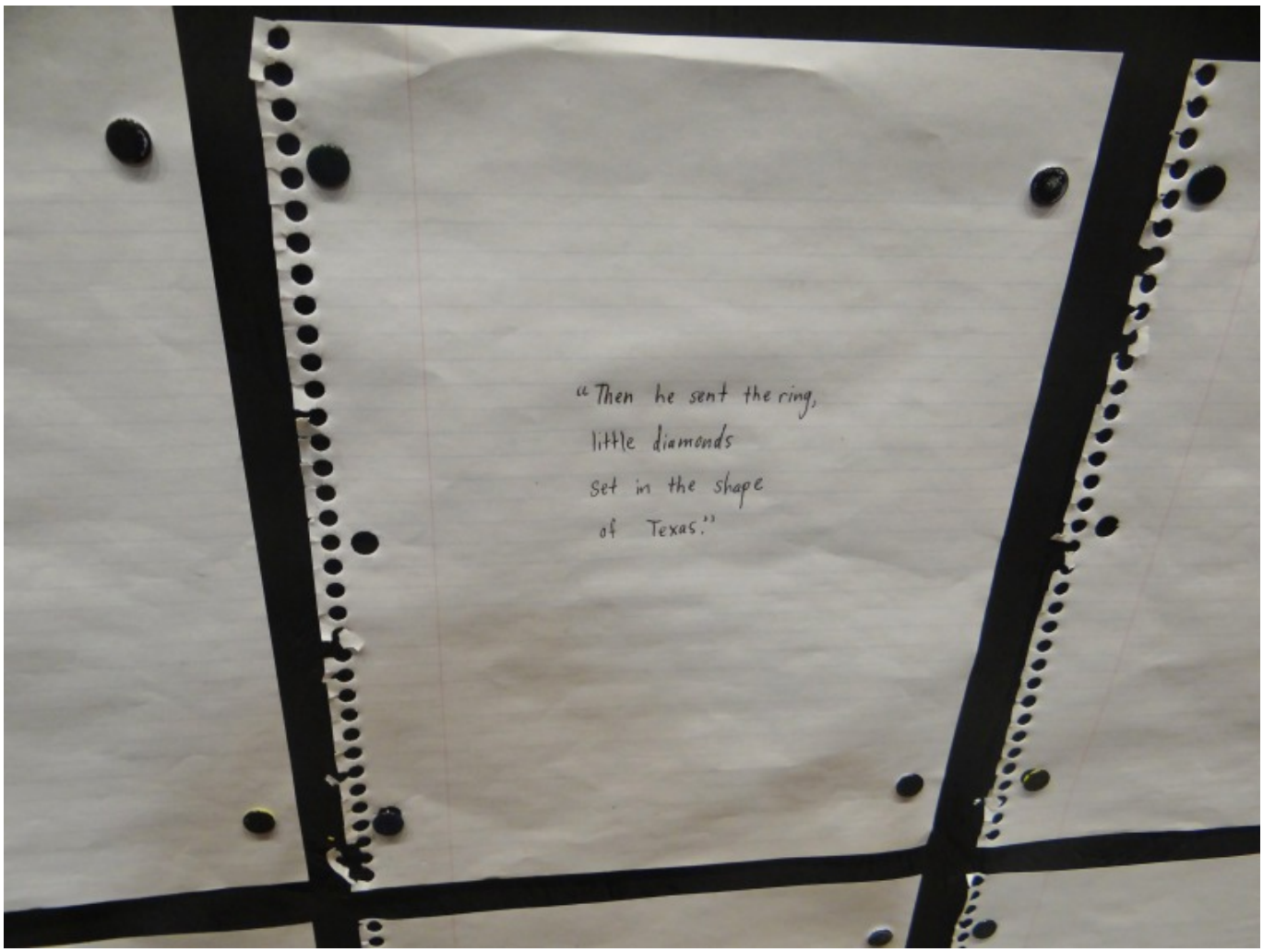

[1]ג'וש פרנקו, בטלילי, בטלאפאלי: שלושה טקסנים באדום ובשחור (פרט), 2013.
בית מלברי, סאן אנטוניו. תצלום: מאיה קואבה.

כשהאמן האמריקני דונלד ג'אד (Judd, 1928-1994) חיפש מקום נרחב דיו כדי להכיל את עבודותיו ואת תהליכי היצירה שלו, הוא החליט לבצע ניסוי גאומטרי במקריות: הוא ניסה לשרטט על מפה של מערב ארצות הברית מעגל גדול ככל האפשר מבלי שיכללו בו ערים גדולות או עיירות. לפי האגדה, כך הוא מצא את עצמו במארפה (Marfa), עיירה קטנה בטקסס שנוסדה במאה התשע-עשרה בעקבות התקדמות מסילת הרכבת. העיירה נקראה על שם דמות מהספר*האחים קרמזוב*, שאשתו של נהג הקטר קראה באותו הזמן. עד אז מארפה נודעה כמקום של אדמות בור וכישלונות כלכליים, אך לאחר שג'אד קבע בה את ביתו, העיירה נתגלתה והפכה במשך הזמן למוקד עלייה לרגל, כפי שקורה לעתים קרובות למקומות נידחים שזכו פתאום למגע של יד ידועה. כיום, העיר השוכנת במערב המדברי של טקסס, באזור הטרנס-פֶּקוס הבא הלוהט המקום את לגלות משתוקקים שכולם ,יצירתיים טיפוסים ועוד מעצבים ,אמנים אליה מושכת ,(Trans-Pecos) לחיות וליצור בו, לצלם ולחלוק באינסטגרם.

עם זאת, נוכחותו של ג'אד כנראה לא הייתה מאוד מורגשת בחיי היום-יום של תושבי העיירה, שהיו (ועדיין הינם) ברובם 'צ'יקנוס' – אמריקנים ממוצא מקסיקני. הם הושפעו הרבה יותר מקרבת הגבול בין טקסס למקסיקו, מהתרבות המקומית, מהמאבק לשוויון הזכויות של המקסיקנים-אמריקנים בשנות השישים ומגיבורי תרבות דוברי ספרדית מאשר מאמן לבן שנחת ביניהם היישר מלב סצנת האמנות בניו יורק. השימוש בכינוי 'צ'יקנו', שהוצמד למקסיקנים-אמריקנים מאז תחילת המאה העשרים, הלך והתגבר מאז היווסדה של התנועה לזכויות האזרח. פעילים חברתיים, אמנים, משוררים וחוקרים אימצו את הכינוי, שהיה במקורו מונח מזלזל, והשתמשו בו כדי לתאר הוויה והשקפת עולם תרבותיות, חברתיות ופוליטיות ייחודיות. הצטלבות פתלתלה כזו של גבולות, זהות, מבנה כלכלי ודפוסי התנהגות משותפים היא שמצמיחה במארפה כיסים של פעילות מחקרית, ביקורתית ואמנותית, שהיא כה חשובה לאמנות העכשווית.

[2] Nurture Art (2)_lowres.jpg

[3]ג'וש ט. פרנקו, בטלילי, בטלאפאלי: שלושה טקסנים באדום ובשחור II.
2016, טקסטים מתומללים, מעמדי דיקט בגבהים ספציפיים, פלטת צבע, חריטות מצופות דונג, שולחן סיפורים.

.NurtureArt ו האמן באדיבות .יורק ניו ,ברוקלין ,NurtureArt

ג'וש ט. פרנקו גדל באודסה, שבטקסס, לא הרחק ממארפה. בפעילותו המחקרית והאמנותית הוא בודק את המרחבים האסתטיים ואת המשטרים החזותיים שמגדירים את מארפה ואת התרבות הצ'יקנית. לפעמים הוא עושה זאת תוך חקירת הניגודים המוטמעים בהם. כאמן, כחוקר, כארכיונאי וכטקסני, פרנקו עצמו מגלם במידה מסוימת את המתחים האופייניים לאזור ואת האופנים בהם הוא נתפש, מובן ונצרך ברחבי העולם.

"כשהתחלתי את הדוקטורט שלי קיוויתי למצוא הרבה יותר עימותים בין מקסיקנים ו'גרינגוס'", הוא אומר על המחקר שלו, שעסק בהצטלבויות בין האסתטיקה של האמנות המינימליסטית וההיסטוריה של מערב טקסס. "אך גיליתי שרוב הזמן ישנה איזו אדישות בלתי מזיקה, כמו סוג של בידור או משהו שמתעלמים ממנו", פרנקו אמר על עבודתובשיחה שניהלתי עמו [4] לאחרונה ב-Independent Curators International [5] במנהטן. אל מול קו הרקיע המחשיך שוחחנו על המקורות של יצירתו, על דרכים המחזירות אותו שוב ושוב אל טקסס, ובמיוחד אל מארפה. כמו אמנים אחרים בתערוכה:"Dead Lands Karkaot Mawat" [6] (אדמות מתות: קרקעות מוואת), שאצרתי בגלריה NurtureArt שבברוקלין, גם פרנקו התייחס אל הקשר המורכב בין קרקע וזהות. בבסיס התערוכה עמדה ההנחה כי הקרקע היא גורם מדיר, הדוחק לשוליים או מפאר נקודות מבט נתונות וקבועות מראש. [7]

[8] Nurture Art (1)_lowres.jpg

[9]ג'וש ט. פרנקו, בטלילי, בטלאפאלי: שלושה טקסנים באדום ובשחור II (פרט), 2016, מיצב.
.NurtureArt -ו האמן באדיבות .יורק ניו ,ברוקלין ,NurtureArt

בשנת 1971 דונלד ג'אד קנה נכס ראשון במארפה, הרחק מהנדל"ן המוזנח (אם כי אופנתי פתאום) של שכונת סוהו בניו יורק. לאחר מכן, ב-1976, רכש עוד שתי חוות באזור. החלל התעשייתי ברחוב ספרינג 101 בניו יורק, שאותו הפך בשנת 1968 לסטודיו למחייה ולעבודה, נשאר בינתיים בבעלותו[1]. הוא ואשתו, הכוראוגרפית ג'ולי פינץ' (Finch), נהגו לארח בביתם במנהטן מסיבות ומפגשים שונים, כמו גם יוזמות פוליטיות מקומיות. הוא אסף עבודות של אמנים אחרים והיה לדמות מובילה בנדידה אל סוהו מכל חמשת הרבעים של ניו יורק ומעבר להם. ב-1979 הוא נעזר בקרן דיה (Art Dia Foundation) לחלל אותו והפך ,גרמנים לשבויים מעצר מחנה בעבר ששימש ,ראסל .א.ד בסיס את במארפה לשפץ כדי תצוגה שהוא תיאר כאנטי-מוזיאון וראה בדמיונו כמקום שיתפקד באופן שונה ממוסדות האמנות האמריקנים המקובלים. סבו של ג'וש פרנקו גדל ממש מעברו השני של הרחוב, ובילדותו סיקרנו אותו החיילים בין חומות הבסיס, שמדי פעם צעדו ברחובות העיר במסגרת תפקידם כמשמר הגבול.

קרן צ'ינטי (Foundation Chinati the), שנוסדה על ידי ג'אד בשנת 1986, כעשור לפני מותו, נפתחה לקהל הרחב כארגון ללא מטרת רווח. חזון הקרן הוא "לשמר ולהציג בפני הקהל מיצבים גדולים וקבועים של מספר מצומצם של אמנים", ביניהם דן פלווין (Flavin), ג'ון צ'מברליין (Chamberlain) ורוני הורן (Horn). ושוב, כמו שג'אד לקח חלק חשוב (ואולי לא במתכוון) בהגדרת אופייה של מנהטן, המעבר שלו למארפה שינה את מעמדה העולמי של העיירה. בדומה לסטודיו שבסוהו, גם החלל המחודש במארפה הפך למקום מרכזי עבור אמנים וחוקרים מקומיים, שביניהם היה גם פרנקו.

[10] Nurture Art (4))lowres.jpg

[11]ג'וש ט. פרנקו, בטלילי, בטלאפאלי: שלושה טקסנים באדום ובשחור II (פרט), 2016, מיצב.
NurtureArt, ברוקלין ,יורק ניו .באדיבות האמן ו- NurtureArt.

במשך העבודה שלי עם פרנקו במסגרת התערוכה "אדמות מתות" שאלנו את עצמנו מה קורה לעבודה כשהיא נודדת מטקסס לניו יורק, כפי שעשה האמן. התשובה הייתה גרסה שנייה של המיצבבטלילי, בטלאפאל *[12]י: שלושה טקסנים באדום ובשחור*2 , שנוצר והוצג לראשונה בטקסס. נקודת המוצא של העבודה היא הצבעים שחור ואדום, המהווים מרחבים מושגיים וקונקרטיים למחשבה ולמעשה (כמו למשל מסורות שבטיות) אבל גם לכתיבה עכשווית בדרום-מערב ארצות הברית. גם דונלד ג'אד וגמגלוריה אנזלדואה [13] (1942-2004) - פילוסופית, חוקרת ותאורטיקנית חברתית רבת השפעה ממוצא צ'יקני - הזכירו צבעים אלה בפירושבכתביהם [14], תוך התייחסות לאמריקנה ילידית לא רק כאזור גאוגרפי אלא גם כמרחב תרבותי.3 צמד הצבעים אדום ושחור טומן בחובו משמעויות רוחניות וחזותיות עבור הקהילות הילידיות, והן ניכרות גם אצל ג'אד ואנזלדואה. שניהם, כפי שפרנקו ציין בשיחתנו, הוקסמו מתהליך הפקת הצבעים ומהאומנות הילידית, כמו זו של האצטקים, למשל, שהשתמשו לשם כך בחומרים טבעיים כמו אפר, סלעים וחרקים. הפרויקט של פרנקו מתייחס גם לסופרתסנדרה סיסנרוס [15] באמצעות .בסיס וצבעי ושחור אדום דרך החושניות בחקר גם שעסקה (Cisneros, נ. 1954) אסוציאציות טקסטואליות, חזותיות וקהילתיות אלו מטפל המיצב של פרנקו במיתוסים ובמלאכה, ומנסה להרוס את המחיצות התפישתיות והפיזיות התוחמות אותן.

פרנקו מתייחס במיצב אל שלושת הדמויות הללו ואל הפרשנות הפילוסופית והפוליטית שהן מציעות לצבעים, כמו גם אל היחסים ביניהם. הוא מקצה לוח דיקט בצבע וגודל ספציפיים לכל אחד משלושת ההוגים: אדום עבור אנזלדואה, שחור עבור סיסנרוס ולוח ללא צבע עבור ג'אד ("הוא יתהפך בקברו אם אנסה לצבוע אותו", אומר פרנקו). לכל אחד מלוחות הדיקט הוסיף ציטוטים בכתב יד, והתאים את מידותיו לגובה גופה של הדמות אותה ייצג. ממול לחלל המאכלס את הדמויות הללו הוא הציב שולחן למספרי סיפורים , והזמין את הצופים להוסיף סיפורים משלהם על אדום ושחור.

[16] Tlilli Texas.png

[17]ג'וש ט. פרנקו, בטלילי, בטלאפאלי: שלושה טקסנים באדום ובשחור (פרט), 2013: "כמה היבטים של צבע בכלל ושל אדום ושחור בפרט", דונלד ג'אד.
כתב יד בטוש על נייר אלומיניום, דיקט בית מלברי, סאן אנטוניו. תצלום: מאיה קואבה

Mulberry House, San Antonio. photo: Maya Cueva

בגרסה הניו יורקית שלבטלילי, בטלאפאלי , פרנקו התמקד בנוכחות הפיזית של ג'אד ואנזלדואה דרך ההתייחסות לגובהם ולהבנתם את האיכויות הצורניות, הטקסיות וההקשריות של האדום והשחור. "ידעתי כמעט מיד שסיסנרוס אינה שייכת לכאן", הוא אומר, ומזכיר ששתיים מדמויותיו כבר אינן בין החיים, ולכן, אם יכלול אותה, תהווה העבודה "הזכרה של גוף שעודו חי". חלל הגלריה היה אמור להתמלא בנוכחות הרפאים של שני אבות קדומים רבי השפעה, שהגדירו את שדות המחקר שלהם מחדש. אנזלדואה כתבה בפתיחות על היותה לסבית פמיניסטית וצ'יקנית, ובכך הרחיבה אתרעיון העצמי [18]ויצרה מבנה מורכב של רעיונות, זהויות ותשוקות. הכתיבה והמוטיבציה של ג'אד היו שונות: הוא יצר עבודות אנליטיות אינטנסיביות בניסיון לממש את האוטונומיה של האובייקט האמנותי, את החלל שהוא יוצר ואת חוויית הצופה. למרות זאת אני תוהה האם אין בחקירתם את העצמי המורחב ואת האובייקט האוטונומי משהו משותף, עניין מסוים בהפשטה מושגית והפוטנציאל שלה ליצור מערכת יחסים עם הצופה ועם החלל בו נוצר המפגש.

[19] San Antonio(1)_lowres.jpg

[20]ג'וש ט. פרנקו, בטלילי, בטלאפאלי: שלושה טקסנים באדום ובשחור (פרט: טקסני ושולחן מספרי סיפורים), 2013. מגש אוכל, אותיות יצוקות, אותיות מצופות דונג, שולחן אור, נר.

בית מלברי, סאן אנטוניו. תצלום: מאיה קואבה

שבועות ספורים לפני פתיחת התערוכה הפצנו קול קורא שהזמין ילידי טקסס להצטרף אלינו בגלריה ולחלוק את סיפורי טקסס שלהם סביב השולחן בערב הפתיחה. האמן ישב ליד שולחן מספרים אחר והמתין להם עם מים מינרליים מתוצרת "טופו צ'יקו" (מותג מים פופולרי בטקסס אך אלמוני לגמרי בניו יורק) ושקופיות ישנות שנצבעו בלבן. הוא יצר לכל סיפור תקציר שסופר בקודים חידתיים עם תיאורים אישיים שלעולם לא יובנו לחלוטין על ידי זרים. הוא רשם כל סיפור על שתי שקופיות, באדום ובשחור, וכל משתתף היה יכול לבחור איזו מהן ירצה לשמור לעצמו. כאשר האמן נעדר מהמקום המבקרים הוזמנו להוסיף מרשמיהם ומחוויותיהם. "לא מצליחה לעשות הפלה," "האמת היא לא הוגנת," "בנות העיפו אותו מבושוויק," והמסר המסתורי ביותר – "פריחה בעצמות" – אלה הם חלק מהמשפטים שפרנקו תיעד או שנרשמו ביד אנונימית. עם חלוף הימים הם נערמו על השולחן. "מה שהרשים אותי ביותר היה שלכולם יש מה לומר על טקסס, בין אם היו שם ובין אם לאו", פרנקו אומר. השולחן היה לאוסף של משמעויות אפשריות של טקסס, מקום שהוא ממשי ומדומיין גם יחד.

[21] San Antonio (4)_lowres.jpg

[22]ג'וש ט. פרנקו, בטלילי, בטלאפאלי: שלושה טקסנים באדום ובשחור (פרט), 2013.
בית מלברי, סאן אנטוניו. תצלום: מאיה קואבה.

על הקיר שמאחורי השולחן, הלוחות שהוצגו בטקסס עברו שינוי: הם הוחלפו בשקופיות. מקורן של שאריות אלו, של טכנולוגיה שעבר זמנה, הוא האוסף הפרטי של האמן. הן לוקטו מתוך זיכרונות לא רצויים שנמצאו בארכיונים פרטיים ובאוספים נשכחים. הופעתן על קירות הגלריה העצימה את תכונותיהן הצורניות של השקופיות כשאריות – את מחיקת חייהן הקודמים ובה בעת את ההכרה בחוסר היכולת לעשות כן. הלוח של ג'אד היה לערימה אדומה, בעוד שזה של אנזלדואה הפך לנחש שחור, דמות מרכזית עבורה, שמשקפת רעיונות של שינוי צורה ומרמזת על אפשרות נוכחותה בחלל הגלריה. הטקסטים שלהם על אדום ושחור נכתבו (שוב) ביד האמן: "מעמדם כאבות קדומים רודף אותי," פרנקו מתוודה. "אני חושב שבניו יורק קל לשכוח שג'אד הוא מאוד טקסני, משום שהוא מאוד ניו יורקי, אבל עבור הטקסנים זה עניין חשוב. הוא אחד מאתנו."

1. במבנה זה נמצא עכשיו הסניף המזרחי של קרן דונלד ג'אד [23]. סיורים יומיים מאפשרים למבקרים להציץ אל מנהגי היום-יום, העמדות האסתטיות ומערכות היחסים של האמן ובני משפחתו.
2. הכותרת " Tlilli In ,Tlapalli In" מתייחסת למונח בשפת הנהאוטל (Nahautal) שמסמן את השימוש באדום ובשחור כמדיום שמשרטט כתיבה, חשיבה וחוכמה. למילה Tejanos יש כמה משמעויות (כמו למשל, בד הג'ינס) אך בעיקר היא הכינוי לטקסנים בספרדית.
3. ראו, למשל, דונלד ג'אד, כמה היבטים של צבע בכלל ושחור ואדום בפרט [24] (1994), New Complexity, January 31, 2011.

Source URL: http://tohumagazine.com/he/article/%D7%91%D7%90%D7%93%D7%95%D7%9D-%D7%91%D7%A9%D7%97%D7%95%D7%A8

Links
[1] https://tohumagazine.com/sites/default/files/San_Antonio_photo_Maya_Cueva_1.jpg
[2] http://tohumagazine.com/he/file/nurture-art-2lowresjpg
[3] https://tohumagazine.com/sites/default/files/Nurture%20Art%20%282%29_lowres.jpg
[4] http://curatorsintl.org/media-room/dead-lands-josh-t-franco-and-rotem-rozental
[5] http://curatorsintl.org/
[6] http://nurtureart.org/?p=11065
[7] http://www.joshtfranco.com/
[8] http://tohumagazine.com/he/file/nurture-art-1lowresjpg
[9] https://tohumagazine.com/sites/default/files/Nurture%20Art%20%281%29_lowres.jpg
[10] http://tohumagazine.com/he/file/nurture-art-4lowresjpg
[11] https://tohumagazine.com/sites/default/files/Nurture%20Art%20%284%29%29lowres.jpg
[12] http://www.joshtfranco.com/project-5/2014/5/7/view-1
[13] https://www.poetryfoundation.org/poems-and-poets/poets/detail/gloria-e-anzaldua
[14] http://newcomplexity.com/post/3035630628/donald-judd
[15] http://www.sandracisneros.com/major_works.php
[16] http://tohumagazine.com/he/file/tlilli-texaspng
[17] https://tohumagazine.com/sites/default/files/Tlilli%20Texas.png
-[18] http://quod.lib.umich.edu/cgi/t/text/text
idx?cc=mfsfront;c=mfs;c=mfsfront;idno=ark5583.0020.002;rgn=main;view=text;xc=1;g=mfsg
[19] http://tohumagazine.com/he/file/san-antonio1lowresjpg
[20] https://tohumagazine.com/sites/default/files/San%20Antonio%281%29_lowres.jpg
[21] http://tohumagazine.com/he/file/san-antonio-4lowresjpg
[22] https://tohumagazine.com/sites/default/files/San%20Antonio%20%284%29_lowres.jpg
[23] http://juddfoundation.org/
[24] http://newcomplexity.com/post/3035630628/donald-judd.